

РАРИТЕТНЕ ФІТО- ТА ЦЕНОРІЗНОМАНІТТЯ ТЕРИТОРІЇ МЕЗИНСЬКОГО НПП

Карпенко Ю.О.

*Мезинський національний природний парк,
с. Свердловка, Чернігівська обл.*

Природна рослинність на території НПП «Мезинський» не зазнала значних змін в результаті антропогенних впливів. Ценотична різноманітність становить понад 50 рослинних асоціацій.

Лісистість території Мезинського НПП становить 38%, під луками зайнято 16% території, болотами – 1%, водоймами – 3%. Вододільні простори розорані і зайняті під сільськогосподарські угіддя (35%), під забудовами і дорогами знаходиться 7% площі території парку.

Найбільша кількість раритетних видів зосереджена в центральній і східній, більш багатих за рослинним покривом, частинах території НПП.

На території НПП «Мезинський» виявлено 16 видів судинних рослин, занесених до Червоної книги України:

баранець звичайний (*Huperzia selago* (L.) Bernh ex Schrank) – одна популяція діаметром до 0,5 м. на північному схилі яру, близько 2 км на південь від с. Радичів;

водяний горіх плаваючий (*Trapa natans* L.) – рідко, північний відрізок Десни на території НПП;

гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis* L.) – розсіяно в широколистяних лісах (урочища Рихлівська дача, Вишенська дача),

зозулинець шоломоносний (*Orchis militaris* L.) – на лучній ділянці, південніше с. Радичів;

зозулині сльози яйцевидна (*Listera ovata* L.) – переважно популяції малочисельні, але трапляються по 40-50 екземплярів біля сіл Радичів та Розлети;

коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens* Schult.) – рідко на узлісних ділянках, в окол. сіл Великий ліс, Радичів та Розлети;

коручка чемерниковидна (*Epipactis helleborine* L.) – незначні популяції, в окол. сіл Великий ліс, Радичів та Розлети;

лілія лісова (*Lilium martagon* L.) – малочисельні розсіяні популяції по 3-5, місцями до 10 особин, заказник «Рихлівська дача», окол. сіл Радичів, Вишеньки та Великий ліс;

любка дволиста (*Platanthera bifolia* L.) – спорадично в лісових масивах, біля сіл Радичів, Сverdлровка, Бужанка, Великий ліс (популяції чисельністю до 10 екз.);

любка зеленоквітка (*Platanthera chlorantha* Cust.) – в березняках, спорадично, по всій території НПП;

пальчатокорінник м'ясо-червоний (*Dactylorhiza incarnata* L.) – заболочені ділянки, в окол. сіл Мезин і Кирилівка;

пальчатокорінник плямистий (*Dactylorhiza maculata* L.) – заболочені ділянки, окол. сіл Радичів і Вишеньки;

плавун щитolistий (*Nymphoides peltata* O. Kuntze) – популяції багаточисельні, озеро «Хатинь», відрізок Десни від с. Мезин до с. Розлети

плаун річний (*Lycopodium annotinum* L.) спорадично в північній частині, в окол. с. Мезин, Курилівка та Радичів;

сальвінія плаваюча (*Salvinia natans* L.) – рідко, північний відрізок Десни на території НПП, заплавні озера Десни;

цибуля ведмежа (*Allium ursinum* L.) – чисельні популяції в центральній частині парку (66 кв., Понорницького лісництва), спорадично урочище «Великий ліс», околиці х. Рихли.

До Додатку I Бернської конвенції занесено 3 види, виявлених на території НПП «Мезинський». Це згадані вище водяний горіх плаваючий, сальвінія плаваюча та юрінея волошководна (*Jurinea cyanoides* (L.) Reichend), яка зростає в псамфітних угрупованнях соснових лісів та узліссях.

З Європейського Червоного списку на території НПП відмічено 3 види, серед них щавель український (*Rumex ucrainicus* Fisch. Ex Spreng), глід

український (*Crataegus ucrainica* Pojark.), козельці українські (*Trapogon ucrainicus* Artemcz.).

Досить цінними на території НПП є популяції (6 місцезростань) реліктового виду страусового пера звичайного (*Matteuccia struthiopteris*), які місцях зростання утворює групи, що нараховують від 25 до 100 і більше екземплярів, висота окремих екземплярів досягає 100 – 120 см з своєрідною бокаловидною формою.

На території НПП виявлено 3 популяції вільхи сірої (*Alnus incana*), релікту льодовикового періоду, що зростають на днищах ярів (окол. с.Покошичі, ландшафтні заказники «Мезинська Швейцарія», «Свердловський».

На території НПП виявлено 15 видів папоротеподібних, які здебільшого мають певну еколого-ценотичну і екотопічну приуроченість, і характеризуються рядом нетипових для регіонів видів. Серед них букова папороть (*Phegopteris connectilis* (Michx.) Watt), багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare* L.), багаторядник шпигуватий (*Polystichum aculeatum* (L.) Roth), багаторядник Брауна (*Polystichum braunii* (Spenn.) Fee).

До Зеленої книги України занесено такі виявлені в парку угруповання:

група асоціацій соснових лісів зеленомохових (*Pineta hylocomiosa*) – північна частина парку;

група асоціацій дубово-соснових лісів ліщинових (*Querceto-Pineta corylosa*) – північна частина парку;

група асоціацій дубових лісів ліщинових (*Querceta (roboris) corylosa*) – південна та центральна частини парку;

асоціації грабово-дубового лісу волосистоосокового (*Carpineto-Quercetum caricosum (pilosae)*) і грабово-дубового лісу яглицевого (*Carpineto-Quercetum aegopodiosum*) – ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Рихлівська дача»;

асоціації липово-дубових лісів волосистоосокових (*Tilieto (cordatae)-Quercetum (roboris) caricosum (pilosae)*), липово-дубових та кленово-липово-дубових лісів яглицевих (*Tilieto (cordatae)-Quercetum (roboris) aegopodiosum*, *Acereto (platanoidis)-Tilieto (cordatae)-Quercetum (roboris) aegopodiosum*) – центральна і східна частини парку;

формація плавуна щитолістого (*Nymphoideta peltatae*) – відрізок Десни від с.Свердловка до с.Розлети, озеро «Хатинь»;

формація латаття білого (*Nymphaeeta albae*) – відрізок Десни на території НПП, заплавні озера Десни;

формація латаття сніжно-білого (*Nymphaeeta candidae*) – відрізок Десни на території НПП, заплавні озера Десни;

формація глечиків жовтих (*Nuphareta luteae*) – відрізок Десни на території НПП, заплавні озера Десни;

формація сальвінії плаваючої (*Salvinieta natantis*) – північний відрізок Десни на території НПП, заплавні озера Десни.

Особливістю рослинності НПП «Мезинський» в цілому є те, що вона характеризується значною різноманітністю та комплексністю, відсутністю великих площ, зайнятих однорідною рослинністю та поширенням раритетних видів, що зосереджені в центральній і східній частинах парку.

Список використаних джерел

1. Карпенко Ю. О. Сучасна мережа лісових природно-заповідних територій поліської частини Чернігівської області //Пріоритети наукової цінності природно-заповідних територій Полісся: матеріали міжнародного науково-практичного семінару 20 лютого 2014 р., Чернігів, Україна. – Чернігів, 2014. – С. 25-34.
2. Карпенко Ю.О. Раритетне фіто- та ценорізноманіття південно-західної частини Новгород-Сіверського Полісся.// Біорізноманіття України в світлі ноосферної концепції академіка В. І. Вернадського. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції/ За загальною редакцією проф. М.В. Гриньової. – Полтава, 2014. –С. 85-87.